

Dağ - meşə - sarı torpaqların münbitlik göstəriciləri

Kəsimin № - si	Dərinlik sm - lə	Qranulometrik tərkib % - lə		Humus % - lə	Nəmlik % - lə	pH (su suspenziyası)
		<0.001 mm	<0.01 mm			
Eroziyaya uğramamış						
13 Astara	4 - 16	10.26	37.68	5.35	3.6	6.7
	16 - 28	10.12	39.26	3.00	3.8	6.5
	28 - 45	12.02	41.78	1.68	4.0	6.4
	45 - 81	13.12	44.68	1.00	4.2	6.6
Zəif dərəcədə eroziyaya uğramış						
2 Lənkəran	2 - 14	16.08	52.64	3.70	5.3	6.6
	14 - 32	17.00	54.76	1.50	5.5	7.6
	32 - 57	12.78	51.62	0.83	5.0	6.3
	57 - 70	13.04	50.56	0.70	4.8	6.5
Orta dərəcədə eroziyaya uğramış						
3 Astara	2 - 24	11.32	38.60	3.20	4.1	6.6
	24 - 38	12.36	42.80	2.40	4.4	7.6
	38 - 54	10.92	44.92	1.03	4.5	7.8
	54 - 85	9.59	36.58	0.68	3.7	7.7

ƏDƏBİYYAT

1. Q.Məmmədov, M.Xəlilov "Ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi". Bakı-Elm-2005, 879 s. 2. E.F.Yusifov, V.C.Hacıyev. "Hirkan Biosfer Rezervatı" Bakı - 2004, 167s. 3. Mustafayev X.M., Şəkuri B.Q. "Torpaq eroziyası". Bakı, 1991, 94 s. 4. Мамедов Р.Г. "Агрофизические свойства почв Азерб. ССР". Баку - Элм - 1989, 244 с. 5. Р.В.Ковалев "Почвенная карта Ленкоранский физико-географической области (М 1: 100 000)". Баку 1954.

BAZAR İQTİSADİYYATI ŞƏRAİTİNDƏ SAHİBKARLIQ FƏALİYYƏTİNİN TƏNZİMLƏNMƏSİ MEXANİZMİ

M.M.HÜSEYNOV, dissertant
Azərbaycan ETKTİ və Tİ

Müasir şəraitdə sahibkarlığın bütün formalarını inkişaf etdirmək və bazar iqtisadiyyatı sisteminə onun rolunu artırmaq məqsədilə tənzimlənməsinin dövlət prinsipləri, metodları və mexanizmləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dövlətin sahibkarlıq fəaliyyətini tənzimlənməsinin əsas prinsipləri: səmərəlilik, tarixilik və mililik, əhalinin məşğulluğunun təminatı, komplekslik, ekoloji tarazlıq və tələbatın ödənilmə dərəcəsinin maksimumlaşdırılmasıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, sahibkarlıq fəaliyyətinin tənzimlənməsi müvafiq qanunlar, normativ-hüquqi aktlar və dövlətin iqtisadi və idarəetmə mexanizmləri olan maliyyə-kredit sistemi, vergi mexanizmləri, sosial sığorta, gömrük sistemi, rəqabət mexanizmi və qiymət mexanizmləri vasitəsi ilə həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1997-ci il 24 iyun tarixli fərmanı ilə ölkədə sahibkarlığın inkişafına dövlət köməyinin əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirən "Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığa dövlət köməyi proqramı" təsdiq edilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu günə kimi sahibkarlıq fəaliyyətini tənzimləyən və onun inkişafına təkan verən 120-dən çox normativ-hüquqi akt qəbul edilmişdir.

Ölkədə sahibkarlığın inkişafı üçün zəruri mühitin yaradılması özəlləşdirmə ilə bağlı tədbirlərin və torpaq

islahatının həyata keçirilməsi nəticəsində iqtisadiyyatın strukturunda zəruri dəyişikliklər baş vermişdir. Artıq özəl bölmə iqtisadiyyata ciddi təsir göstərmək iqtidarında olan böyük bir qüvvəyə çevrilmişdir. Özəl bölmənin payı ümumi daxili məhsulda 1995-ci ildəki 30%-dən 2005-ci ildə 75%-ə çatmışdır. Sənayedə bu göstərici müvafiq olaraq 5,5 %-dən 58%-ə qədər artmışdır. Hazırda kənd təsərrüfatında və ticarətdə fəaliyyət göstərən subyektlərin 99%-i özəl bölməyə məxsusdur. Hazırda ölkənin qeyri-dövlət bölməsində 2,6 milyon nəfərdən çox adam çalışır. Bu sahədə fəaliyyət göstərən müəssisələrin sayı 40 minə çatmışdır. Hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olanların isə 100 min nəfərdən çoxdur.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində sahibkarlıq fəaliyyətinin tənzimlənməsinin maliyyə-kredit mexanizmi və onun təkmilləşdirilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bildiyimiz kimi, sahibkarlığın maliyyələşdirilməsi həm daxili, həm də xarici mənbələr hesabına həyata keçirilir. Daxili mənbələr sahibkarlığın maliyyə resurslarından və təsərrüfatdaxili, yəni, mənfəətlərindən, həmçinin amortizasiya ayırmalarından, pul yığımlarından, əmanətlərindən, sığorta vəsaitlərindən, cərimələrdən ibarətdir. Xarici mənbələri isə, adətən, məqsədli bank qoyuluşları, səhmlər, kreditlər, mal

nişanları formasında olur.

Sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafında kredit resurslarının əsas mənbələri respublikanın daxili resursları və xarici ölkələrin kapital qoyuluşudur. Hazırkı şəraitdə sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafında və tənzimlənməsində xarici kredit resurslarının əhəmiyyətli rolunu nəzərə alaraq, deyə bilərik ki, xarici kredit resurslarını ölkədə sahibkarlığın inkişafına yönəltmək məqsədilə ilk növbədə beynəlxalq kredit tələblərinə uyğun şərait yaradılmasıdır. Bu öncə, bank sisteminin inkişafı və banklarla sahibkarlar arasında münasibət formaları ilə bağlıdır. Belə ki, banklar xarici kreditlərin sahibkarlığa cətdirilməsində vasitəci rolunu oynayır. Bu da borc faizinin yüksək olmasına gətirib çıxarır. Kreditin müddəti ərzində qaytarılan faiz və bankın mənfəəti sahibkarların kreditə görə verilən haqqının artmasına səbəb olur. Bu da nəticə etibarı ilə xərclərin artması və mənfəətin azalması ilə sahibkarlığın səmərəli fəaliyyətinə və inkişafına mənfi təsir göstərir.

Qeyd etmək lazımdır ki, dövlət iqtisadiyyatın bütün sahələrində, o cümlədən aqrar sektorda yaradılan və fəaliyyət göstərən sahibkarlıq formalarına müəyyən maliyyə yardımları və güzəştlər etmişdir. Lakin, buna baxmayaraq, ölkədə aqrar sektorun bazar iqtisadiyyatı prinsipinə uyğun yeni maliyyə-kredit mexanizmi ləng formalaşır. Yeni yaranan sahibkarlıq formaları dövlət tərəfindən məqsədli maliyyə yardımı, ilkin dövriyyə vəsaiti və güzəştli kreditlər ala bilmir, zərərli başa gələn fəaliyyət subsidiyalaşdırılmır, daxili bazar lazımınca qorunmur, qiymət siyasəti sahibkarların mənafeinə uyğunlaşdırılmır.

Aparığımız tədqiqatlardan məlum olur ki, Dünya Bankının "Təsərrüfatların özəlləşdirilməsi" dayihələrinin tətbiqi ilə əlaqədar olaraq Respublikanın 6 müxtəlif torpaq-iqlim şəraitində yerləşən 6 pilot təsərrüfatın yeni iqtisadi münasibətlərə uyğun qurulması və fəaliyyətinə 29 mln ABŞ dolları, yalnız kredit resurslarına isə 13 mln dollar ayrılmışdır. Həmin təsərrüfatlar birlikdə 9355 ha əkin sahəsini, 6645 ailəni əhatə edir. Beləliklə burada hər hektar torpaq sahəsinə 1389 dollar, hər ailəyə isə 1956 dollar düşür. Lakin, hazırda ölkənin 1,4 mln hektar əkin sahəsinin özəlləşdirilərək 860 min ailənin mütkiyyətinə verildiyini və onların kreditlə lazımi səviyyədə təmin olunmadığını nəzər aldıqda, bu sahədə sahibkarların necə cətin vəziyyətdə fəaliyyət göstərdiklərini görürük. Buna görə də sahibkarların fəaliyyətini tənzimləmək və inkişaf etdirmək üçün, birinci növbədə dövlətin təminatlı maliyyə-kredit mexanizmi olmalıdır.

Ölkədə sahibkarlıq fəaliyyətinin tənzimlənməsində vergi mexanizmi və onun təkmilləşdirilməsi xüsusi rol oynayır. Tətbiq olunan vergi sistemi hər şeydən əvvəl sahibkarlıq formalarının yaradılması və inkişaf etdirilməsinə şərait yaratmaq istiqamətində formalaşmalıdır.

Doğrudur, 1992-ci ildən hazırkı dövrə qədər mənfətdən verginin faiz dərəcəsində azalma olub. Belə ki, 1992-1995-ci illərdə bu göstərici 35%, 1996-1998-ci illərdə 32%, 1999-cu ildə 30%, 2000-2002-ci illərdə 27%, 2003-cü ildə 25%, 2004-2005-ci illərdə 24%, 2006-cı ildə isə 22% təşkil edib. Göründüyü kimi 1992-ci ildən başlayaraq müxtəlif illərdə mənfətdən verginin faiz dərəcəsinin ardıcıl olaraq aşağı salınması həyatı keçirilmişdir ki, bu da sahibkarlıq fəaliyyətində öz stimullaşdırıcı təsirini göstərmişdir. Bunu mənfəət vergisi üzrə daxil olmaların həcmindən aydın görmək olar. Belə ki, 1998-ci ildə mənfəət vergisi üzrə daxil olmanın həcmi 340,1 mlrd AZM, 2001-ci ildə 589,5 mlrd AZM, 2002-ci ildə 740,0 mlrd AZM, 2003-cü ildə 896,2 mlrd AZM, 2004-cü ildə 1113,0 mlrd AZM, 2005-ci ildə 1117,2 mlrd AZM, 2006-cı ilin 9 ayı ərzində isə 828,1 min AZN təşkil etmişdir. Ona görə də gələcəkdə sahibkarlığın daha da inkişaf etdirilməsinin tələblərinə uyğun olaraq vergi sistemində mühüm tənzimləmə məsələlərinə daha artıq diqqət yetirilməlidir. Belə ki, sahibkarlıq fəaliyyətində bütün hüquqi şəxslər üçün vahid vergi növləri tətbiqinin nəzərə alınması, fəaliyyətdə olan bütün təsərrüfat subyektlərinin hamısının icbari vergiyə cəlb olunması sistemin təkmilləşdirilməsi, tətbiq olunan vergi normalarının həvəsləndirici rolunun artırılması, vergi subyektləri tərəfindən vergi tədiyyəsinin büdcəyə vaxtında ödənilməsinə kömək edən sərt maliyyə nəzarətinin tətbiq edilməsi məsələləri dövlətin daima diqqətində olmalıdır. Sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafında qiymətlərin liberallaşdırılması və düzgün qiymət siyasəti mühüm yer tutur. Ümumi qanunauyğunluqdur ki, azad sahibkarlıq dövründə qiymət bazar qanunları, tələb, təklif və rəqabət prinsipləri əsasında formalaşır.

Son dövrlərdə ölkədə aparılan iqtisadi islahatlar göstərir ki, istər sahibkarlığın, istərsə də bütövlükdə milli iqtisadiyyatımızın formalaşması və inkişafında ən vacib problemlərdən biri qiymət mexanizminin düzgün qurulması və dövlətin qiymət siyasətidir.

Qiymət siyasəti dövlətin ümumi iqtisadi siyasətinin ən başlıca tərkib hissəsi olub, iqtisadi və sosial inkişafın son dərəcə vacib amillərindəndir. Qiymət iqtisadi və sosial inkişafı sürətləndirə də bilər, ləngidə də bilər. Ona görə də qiymət siyasətinin düzgün aparılması və mexanizmin düzgün qurulması son dərəcə vacib şərtidir. Qiymət-onu əmələ gətirən obyektiv amillərə əsaslanmalı və konkret reallığa söykənməlidir.

Qiymət siyasəti ölkədə mənafehlərin uzlaşdırılması, maliyyə resurslarının formalaşdırılması, bölüşdürülməsi və istifadəsinin balanslaşdırılması, sahələr və subyektlərin iqtisadi əlaqələndirilməsi və bütövlükdə ölkə iqtisadiyyatının kompleks inkişafında strateji amil kimi, iqtisadi siyasətin ən vacib tərkib hissəsi olmalıdır.

Qəbul edilmiş qanun, qərar və normaiv aktlar, təbii ki, birinci növbədə obyektiv reallaqlara əsaslan-

malı, respublika iqtisadiyyatının xarakterinə uyğun olmalı və digər tərəfdən beynəlxalq standartlara cavab verməlidir. Unutmaq lazım deyil ki, müasir Azərbaycan iqtisadiyyatı öz spesifikliyi ilə yanaşı, dünya iqtisadiyyatının vacib tərkib hissəsinə çevrilmişdir.

Bazar iqtisadiyyatı modelini kortəbii inkişafı, xalis bazar qanunları əsasında tənzimlənən hər şeyin tələb-təklif prinsipinə tabe edilməsi və bu əsasda inkişaf etdirilən bir iqtisadiyyat kimi düşünmək səhvdir. Bazar iqtisadiyyatını yelkənsiz və sükansız gəmiyə bənzətmək olmaz. Bazar iqtisadiyyatı ümumi inkişaf modeli kimi cəmiyyət tərəfindən tənzimlənən bir iqtisadiyyatdır. Onun üzərində ictimai və dövlət nəzarəti olmalıdır. Dünyanın hər bir ölkəsində belədir. İqtisadi və sosial inkişaf dövlətin və ictimaiyyətin nəzarətində olmaqla ümumi inkişaf prinsiplərinə uyğun tənzimlənir.

Qiymətləri tənzimləyən birbaşa metodu da iqtisadi-sosial inkişafın tənzimlənməsi və ölkədə sosial ədalətin qorunmasında böyük rol oynayır. Burada qiymətlərin inzibati qaydada birbaşa dövlət tərəfindən müəyyən olunmasından söhbət getmir. Belə ki, dövlət xırda istehsalçıları iri inhisarlardan qorumaq, onlarda təkrar istehsala və inkişafa şərait yaratmaq, iri inhisarın müəyyən qədər cilovlamaq və əsaslandırılmış yüksək inhisar qiymətlərinin tətbiqinə yol verməmək, əhalinin tədiyyə qabiliyyəti ilə qiymətlərin səviyyəsini balanslaşdırmaq, bəzi məhsulların qiymətlərinə maksimum və minimum hədd qoymaq yolu ilə ictimai tənzimlənməni həyata keçirir. Bəzi Avropa ölkələrində - xüsusilə Fransa, İsveç, Belçika, Hollandiya və s. kimi ölkələrdə buna böyük əhəmiyyət verilir və bir sıra sahələrdə qiymətlərin bu yolla tənzimlənməsi geniş yayılmışdır. Adətən ictimai istehlak sahələrində (nəqliyyat, rabitə, erengetika, su təchizatı), kənd təsərrüfatı və təbii inhisarlar sahəsində bu metodla tənzimlənməyə üstünlük verilir. Təbi ki, respublikamızda bu metodun tətbiqinə böyük ehtiyac vardır və ondan istifadə edilməlidir. Xüsusilə indiki kecid şəraitində bu, son dərəcə vacibdir. Nəzərə alsaq ki, respublikamızda bazar iqtisadiyyatı tam formalaşmayıb, özəl sektor hələ aparıcı sahəyə çevrilməyib və özələşdirmə prosesi davam edir, kiçik biznesin, xırda və orta sahibkarlığın dövlət yardımına və tənzimlənməsinə böyük ehtiyac vardır, onda qiymətləri tənzimləməyin bu metoduna bir daha böyük ehtiyac olduğu ortaya çıxır.

Qiymətləri formalaşdıran elementlərin strukturuna nəzər salsaq, görürük ki, ən başlıca amil xərc amilidir, onun səviyyəsi və inkişaf dinamikaşdır. Demək olar ki, əksər məhsullar üzrə bu amilin cəkisi qiymətin tərkibində digər amillərdən yüksəkdir. Xərs amili qiymətlərin formalaşmasında həmişə aparıcı amil olmalıdır. Əsasən onun səviyyəsi qiymətləri müəyyənləşdirir.

Vergit siyasəti bilavasitə qiymət mexanizminə tə-

sir göstərməklə qiymətlərin formalaşmasında nəzərə alınır. Digər sabit şərtlər daxilində ölkədə vergilərin sayı nə qədər coxdursa və onların səviyyəsi nə qədər yüksəkdirsə, qiymətlərin səviyyəsi də bir o qədər yüksək olur. Çünki vergilər ya bilavasitə, ya da dolayı yolla qiymətlərin səviyyəsinə təsir göstərir. Məsələn, son dövrlərə qədər ölkəmizdə coxsaylı vergi növlərinin tətbiqi və onların səviyyəsinin yüksək olması analoji olaraq qiymətlərin də, demək olar ki, bütün sahələrdə yüksək olmasına səbəb olmuşdur.

Sahəvi xüsusiyyətlər nəzərə alınmalı və yüksək əmək tutumlu, strateji, nisbətən ağır iş şəraiti və zəhərli, istehsalı məhdud, lakin böyük tələbat olan sahələrdə fəaliyyət göstərən sahibkarlara dövlət güzəştləri və dəstəyi daha güclü olmalıdır. Onların mənafe və hüquqlarının qorunması və dəstəklənməsi daim dövlətin xüsusi nəzarətində olmalıdır. Həm də bilavasitə istehsalla məşğul olan sahibkarlara güzəştlər daha geniş olmalıdır. Yəni istehsal və qeyri-istehsal sahələri üzrə sahibkarlıq fəaliyyəti fərqləndirilməli və istehsal yönümlü sahibkarlığa müəyyən üstünlük verilməlidir. Bu sahədə fəaliyyət göstərən sahibkarlara istər kreditlərin verilməsində, istər vergi rüsumlarının dərəcələrinin müəyyənləşdirilməsində, istər məhsulların reallaşdırılması və qiymətlərin tənzimlənməsində güclü dövlət güzəştləri olmalıdır. Çünki bu sahəyə hazırda respublikada meyl zəifdir. Sahibkarlıq əsasən kommersiya-biznes istiqamətində inkişaf edir. Bu isə yerli istehsalın inkişafını ləngidir, yerlərdə çox böyük iqtisadi potensial istifadə olunmur.

İnhisarlaşma istər istehsal, istər bazar, itərsə də digər bir-başa azad sahibkarlığın inkişafına mane olur, onların inkişafı bu və ya digər formalarda tormozlanır, bəzən hətta onlar inhisarlar tərəfindən bütövlükdə ya udulur, ya da məhv edilir. Məhz bazar münasibətləri şəraitində inhisarların bu xüsusiyyətini nəzərə alaraq respublika prezidenti məlum fərmanında Nazirlər Kabinetinə tapşırıb ki, ölkədə əlverişli sahibkarlıq mühiti yaratmaq məqsədilə İqtisadi İnkişaf Nazirliyi ilə birlikdə inhisarçı təsərrüfat subyektlərinin (elektrik enerjisi, qaz, su, dəmir yolu, hava və dəniz nəqliyyatı, rabitə xidməti və s.) tariflərinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tədbirlər həyata keçirir.

Xarici ölkələrdə bu məqsədlə qiymət mexanizmi və digər iqtisadi nöqsanların köməyi ilə müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir və öz müsbət nəticəsini də verir. Bütün bunlarla yanaşı, bizim firimizcə, respublikamızda iri xalq təsərrüfatı əhəmiyyətli müəssisələr üzrə ikinci özələşdirmənin daha da sürətləndirilməsi və səhmdar mülkiyyət əsasında onların işləməsinin təmin edilməsi son dərəcə vacibdir. Çünki belə müəssisələrin işləməsi nəticə etibarilə ölkədə iqtisadi subyektlər arasında rəqabəti gücləndirər və bazarda inhisarlaşmanı qarşısını alardır.

Təbii inhisarlaşma və onların xırda istehsala təsirinin azaldılmasına gəldikdə, əlbətdə burada dövlə-

tin müdaxiləsinə, onun istehsalı və tədavülü nizamlanmasına daha böyük ehtiyac var. Çünki burada iqtisadi yolla iqtisadi və sosial təbii inhisarların təsirinin azaldılması məhdud olduğu üçün inzibati yollara üstünlük verilməsi daha məqsədəuyğundur. Dövlət bu məqsədlə birbaşa təsirli tədbirlər görməli və təbii inhisarlar üzrə məhsul və xidmətlərin qiymətləri, ödəmə taariflərini müəyyənləşdirməli və ümumi inkişafa inhisar təsirlərini nizamlamalıdır.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində mühüm məsələlərdən biri də sahibkarlara ayrılmış investisiya vəsaitinin həcmnin cəxəldəməsinə diqqətin artırılmasıdır. Eyni zamanda, aqrar sahədə sahibkarlığın inkişafına kömək edən investisiya qoyuluşu tələbatı müəyyənləşdirilməli, büdcə mexanizmi vasitəsilə investisiya prosesinin inkişafına dövlət təsiri və nəzarəti gücləndirilməlidir. İnvestisiya sistemində qiymətli kağızlar buraxılışına, sığorta fondlarının yaradılması və ondan istifadə olunmasına üstünlük verilməlidir. Bunların da həyata keçirilməsi üçün ölkədə sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafını stimullaşdırmaq və ona əlverişli şərait yaratmaq məqsədilə sabit investisiya mühiti yaradılmalı və tənzimlənməlidir.

Keçid dövründə sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafında xarici ölkələrlə ticarət-iqtisadi əlaqələrin dövlət tənzimlənməsi məsələsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, dövlət özünün iqtisadi siyasətində ixrac yönümlü əlaqələrin genişləndirilməsi istiqamətinə daim üstünlük verir və ölkənin milli iqtisadi mənafeyinin qoruyub saxlanmasına təminat verir.

Sahibkarlıq fəaliyyətinin stimullaşdırılması və inkişafında dövlət gömrük sisteminin tənzimlənməsinin mühüm əhəmiyyəti vardır. Dövlət "Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi" əsasında sahibkarlıq fəaliyyətinə geniş şərait yaratmaq məqsədilə gömrük sistemində müxtəlif istiqamətdə təsir göstərə bilərlər. Yəni, idxal və ixrac əməliyyatlarında daxili bazarı və qiymətləri tənzimləmək, sahibkarların mənafeyini üstün tutmaq üçün gömrük tarifləri əsasında gömrük rüsumları dərəcələrinin düzgün müəyyənləşdirilməsinə diqqət yetirir.

Azərbaycanda milli iqtisadiyyatın formalaşmasında fəal iştirak edən milli sahibkarların inkişafı naminə gömrük rüsumlarının stimullaşdırıcı rolu dövlət tərəfindən tənzimlənməlidir.

Sahibkarlıq fəaliyyətinin tənzimlənməsinin mühüm vasitələrindən biri də rəqabət mexanizmidir. Belə ki, dövlət özünün antiinhisar metodlarından istifadə edərək azad rəqabətə yol açır. Bu vaxt istehsalçıların və istehlakçıların müstəqilliyi, sərbəstliyi və onların bazar mövqeləri artır. Ona görə də, tənzimləmə mexanizmi ilə tətbiq edilməlidir ki, rəqabət nəticəsində iqtisadi cəhətdən daha çox zənginləşən, möhkəmlənən və kapital toplayan xüsusi sahibkarlar inhisarçılıq mövqeyi secməsinlər.

Dövlət sərbəst rəqabət mühiti yaratmaqla sahibkarları istehlakçıların tələbini ödəməyə sövq edir. Belə bir şəraitdə sahibkarın nə istehsal etmək, nə qədər istehsal etmək və kimin üçün istehsal etmək problemi nizamlanar və tənzimlənər.

Beləliklə, yuxarıda deyilənlərdən bu qənaətə gəlir ki, ölkə iqtisadiyyatının bütün sahələrində, o cümlədən də aqrar sektorda sahibkarların fəaliyyəti dövlət tərəfindən tənzimlənməli və onu təmin edən mexanizmlər (maliyyə, kredit, vergi, qiymət, büdcə, gömrük və s.) cevikləşdirilməli, beynəlxalq maliyyə institutlarından bu məqsədlə istifadə edilməlidir.

Çünki nəticə etibarilə sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafına, ölkə iqtisadiyyatının güclənməsinə və bununla da əhəlinin maddi rifah halının yaxşılaşdırılmasına səbəb olacaqdır.

РЕЗЮМЕ

В статье показана важность регулирования предпринимательской деятельности в условиях рыночной экономики, его принципы и методы.

В то же время анализируются такие факторы, влияющие на предпринимательскую деятельность, как финансовые, налоговые, ценовые, таможенные и другие механизмы воздействия.

ƏDƏBİYYAT

1. Sahibkarlıq fəaliyyəti (sənədlər toplusu), Bakı-2003
2. S.V.Salahov "Aqrar sahənin dövlət tənzimlənməsi problemləri". Bakı-2004
3. V.M.Niftullayev "Sahibkarlığın əsasları". Bakı-2002
4. İ.H.Aliyev "Azərbaycan Respublikasında aqrar sahədə iqtisadi idarəetmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi". Bakı-2003
5. İ.H.İbrahimov "Aqrar iqtisadiyyatın aktual problemləri". Bakı-2002
6. V.A. Hüseynov "Özəl təsərrüfatların inkişafının əsas istiqamətləri". Bakı-2003
7. Azərbaycanın statistik göstəriciləri. Bakı-2006